REVISTA
DEL
CENTRE DE LECTURA

ANY V. REUS, 1.er DE JULIOL DE 1924 NUM. 107.

DEL REUS VUITCENTISTA

X

TIPUS POPULARS

La fesomia d'un poble en una época determinada, l'hem de cercar més en la gent, en els actors dels diversos episodis de les activitats ciutadanes, que en l'estructura de la ciutat, que és l'escenari on s'hi juga la complicada comedia de la vida pública. Per xò al tractar de reunir en una tanda d'articles els elements necessaris per a bocetar el caràcter del Reus de la nostra infantesa, no podem deixar en oblit les figures que, sobressortint, per les seves qualitats o defectes, de la multitud anònima, matitzaven amb la llur taca personal el quadre que evoquem.

En els darrers anys del segle XIX hi havia a Reus un lluit estol d'homes doctes en les arts, les ciències i la política que eren coneguts de tothom i que exercien una influència decisiva en els destins de la població. D'aquests en parlarem en altre article; avui ens plau ocupar-nos d'aquelles altres figures engendrades per la misèria, que han quedat gravades a la nostra memoria amb trets d'aiguaforí: Embriacs, ximples, tauls d'ofici, degenerats de tota mena, escòria, podridura de la ciutat, que revoltant-se contra les disposicions del consell municipal freturós d'un major grau de civisme, oferien l'espectacle innoble de totes les degradacions i baixeses.

Els embriacs podien constituir gremi: eren nombrosos; sobretot les vigiles de festa a la nit, els vigilants i serenos tenien feina llarga a portar devots de Bacus a la *portadora*. La *portadora* era un calabós immonde, situat als baixos de casa de la vila, que servia per a detenir-hi provisionalment als lladregots, o per a dormir-hi la *mona*, els que havien abusat del *patricó* o de l'*embutada*. Hi havia embriacs eventuals i embriacs que estaven quasi permanenment en funcions. Entre aquests, els més típics i populars eren el *Manset* i la *Isea*, que s'ajocaven en una barraca de les que hi havia a la placeta de les escales de la pescateria, al redós de l'esglesia. El *Manset* i la *Isea* constituíen un matrimoni ben avingut: es partien l'aiguardent o el vi amb tanta equanimitat, que'ls dos quedaven embriacs a l'hora. Sortien llavors del seu catau, i començaven a avalotar amb crits i rialles, arrastrant darrera seu un eixam de quitxalla que'ls hi tirava pedres. El *Manset* i la *Isea* caminaven tambalejant fins que queien al bell mig del carrer l'un damunt de l'altra, i allí quedaven en espera de que un

cívic els portés a casa de la vila. Molts cops havien d'ésser traslladats en carretó, doncs tan forta era la *pitima* que no hi havia manera de fer-los-hi donar un pas. Un cop revinguts, i abans de sortir de la *portadora*, algun empleat municipal els hi etzivava unes quantes vergassades com a remei guaridor del vici de l'embriaguesa, emprò el *bon zel* dels funcionaris públics era ineficaç perque el *Manset* i la *Isea* eren refractaris a tot tractament. L'endemà repetien la mateixa escena que hem descrit, i així anaven consumint ràpidament la seva vida, mantenint-se fidels al vi fins a l'hora de la mort.

El *Pintado* ja era altra cosa; també perteneixia al gremi dels embriacs, però era intermitent en l'exercici de la borratxera. El *Pintado*, quan estava serè, era un home simpàtic: alt, de musculatura atlètica, amb l'esbullada cabellera i barba d'una rojor de flama, sempre espitregat i remengat de braços, semblava una figura arrancada del cèlebre quadre de Velázquez «La fornal de Vulcanus», especialment quan se'l veia mallant damunt l'enclusa en qualsevol dels molts tallers de forja on el llogaven, per que ningú com el *Pintado* manejava el mall amb més lleugeresa ni ningú com ell tenía el cop tan segur. Quan els anys i l'alcohol l'hi van robar les energies, deixà de fer de mallador i es dedicà a traginar paners per les venedores de la plaça i a embriagar-se més sovint de lo que ho feia en els dies de la seva vigoría. En els seus darrers temps feia llàstima de veure; semblava un titá mal ferit per un llam del cel.

De molts altres devots de Bacus podria parlar, però deixo de fer-ho perque no arribaren a assolir personalitat de tipu popular. El que en tenia, i ben acusada, de personalitat, era el *Ton de la Bosca*, una mena de faune de figura repulsiva, de fesomia de boc, brut, espitregat, que amb un sanalló sota del braç anava captant pels carrers de Reus. El *Ton de la Bosca* cantava cançons obcenes que acabaven sempre amb una tornada que deia:

Galindon, galindon, punto:
Galindon, galindon fuego

i que ell marcava amb moviments de fastigosa lascivia que després imitaven la brivalla que constituien el seu auditori i que'l feien enrabiar amb bromes de la mateixa tònica que ell donava a les seves cançons i rondalles.

Contrastant joiosament amb el *Ton de la Bosca* corria pels nostres carrers una parella deliciosa constituida pel *Lluis* i l'*Escaparata*. El *Lluis* era un geperut aixerit; prim, esmirriat, petit, corcecat per la tuberculosi; era viu com una mustela i portava la seva descomunal jepa amb tanta resignació i gràcia que's captava les simpaties de tothom. L'*Escaparata*, en canvi, era molt alt i tan alt com taujà. Portava una barba de pel de panotxa, descuidada i bruta; parlava tartamut i tenia la desgràcia d'ésser germà de la *Isea*. Tant el *Lluis* com l'*Escaparata* vivien de la capta, però anant-los-hi malament el negoci decidiren un dia constituir-se en societat, i, lo que son les coses del mon! l'*Escaparata* que no servia per a res, que era un valor completament nul, posat al servei de la llestesa del *Lluis* resultà un graciós de primera força. El *Lluis* i el seu company parodiaven en plena via pública els pallassos dels circs eqüestres. L'*Escaparata* no canvià d'indumentària; el *Lluis*, sí; se va vestir a la moda: jaqué amb llarcs faldons, bombí al clatell, pantalon curt, sabates llargues i un bastonet de jonc a la mà. La parella oferia un dibuix deliciós mereixedor del llapis agut d'En Nogués. Quantes vegades admirant les caricatures que aquest notable artista publicava en la primera tongada de *El Papitu* havia pensat en aquest dos personatges del nostre cens de tipus populars! El *Lluis* cantava cançons, deia xistes, esplicava contes i recitava monòlegs, prenent sempre per blanc de les seves agudeses a l'*Escaparata* que en l'espectàcle hi jugava el paper de *Tonto;* i com que aquest per a sortir airòs del seu comès no calia sino que's mostrés tal com Deu l'havia fet, l'èxit que assolia era esclatant. Per xò a l'entorn del popular *duetto* s'hi aplegava sempre un auditori no diré distingit, però si numerós.

El *Lluis* va morir aviat i l'*Escaparata*, en quedar sol, va ser reclòs al Manicomi per una mà pietosa.

El *Peret assarit*, malgrat el renom, era un home poc simpàtic que caldria classificar al costat del *Ton de la Bosca*. L'hi deien l'assarit no per les seves qualitats físiques, sino perque era germà de l'*Assarida*, una dona de vida equívoca i accidentada. No era emprò tan repulsiu de figura com el *Ton* ni com aquest vivia de la caritat pública. El *Peret* s'aturava pels brancals de les portes on hi hagués gent reunida, i allí desgranava el seu repertori de cançons picaresques que subrallava amb uns extravagants moviments d'ulls, o narrava, segons

la seva fantasia l'hi anava dictant, els més divertits episodis de la seva vida de galantejador,—dels quals n'eren heroïnes totes les captaires de Reus—, o les diverses maneres de fer l'amor inventades per ell en molts anys de pràctica i d'experiencia. El lèxic del *Peret assarit* era altament original i pintoresc; ell, amb un curt número de paraules, sempre les mateixes, i amb ajuda del gest i de l'expressió dels seus ulls, donava idea més clara i detallada de lo que's proposava esplicar, que'l més brillant i prolixe narrador.

Quan acabava la seva *conferència*, en lloc de passar la safata, deia invariablement que li deixessin uns cèntims, perque per a anar a *fer un got de vi* havia de canviar un billet de mil pessetes i'l taverner no tindria canvi. Si algú dels que l'havia escoltat es resistia a servir-lo, el *Peret* li dirigia una mirada amenaçadora que convencia desseguida perque en torn d'ell hi aletejava una llegenda que'l feia heroi de tràgiques malifetes.

Plàcid i místic com un Sant Lluis Gonçaga era el *Cinto Fanalé*. El *Cinto* era un home pulcre, net, inofensiu, que feia olor de bugada; era un'ànima candorosa. Guanyava algun sentimet portant cantis d'aigua a les cases que la necessitaven, i aconseguia popularitat donant conversa a tothom que volia escoltar-lo. El seu tema era sempre el mateix : Qui portaria la bandera a la processó del Corpus, quina noieta posaria la corona a la Verge i, sobre tot, si es faria o no la processó nocturna del Sant Enterro el Divendres Sant. Llavors dita processó deixava de celebrar-se molts anys. L'acord de celebrar-la o no el prenia la Congregació de la Sang el primer diumenge de Quaresma. El *Cinto* estava atent, i fos quin fos l'acord près, ell corria a comunicar-lo de casa en casa, justificant-lo degudament. Això feia que en tot temps de l'any els brivalls aturessin al *Cinto* per a preguntar-li si farien processó, a lo que ell contestava sempre amb la seva característica bonhomia i tartamudejant : — No se sap encara; quan sigui hora ja us ho diré.

Entre'ls captaires que's arrengleraven a les portes de les esglesies, n'hi havia un que sobressortia de tots els seus companys. Era gitano, i es posava invariablement agenollat a la porta falsa de l'esglesia de Sant Pere. No murmurava, no deia ni una paraula ni feia altre moviment que'l d'arronsar el seu braç dret passant-lo per sota la punta del gec i, arremengant-lo, fregar-se'l pel cap, amb rítme automàtic. Aquest gest extrany i enigmàtic el feia periodicament, sense fallar ni un segon. Semblava talment una figura mecànica posada allí per a fer por a la mainada o per a divertir als brivalls que'l contemplaven embalits.

La *Tereseta boja*, el *Pepet baladrer*, el *Fart d'olla* i altres que han passat sense deixar estela de record, son figures insignificants que no poden servir ni de fons en aquest retaule que deixem perfilat i que serà segurament el darrer en el seu gènere que composarà un reusenc, car per fortuna han desaparegut dels nostres carrers aquells trist herois creats per la misèria i la degradació. Reus avui es un poble civil que corretgeix al pertorbat i ampara al miseriós.

PERE CAVALLÉ